

LIBRIS

We know
books

Apostolos Patelakis

**RĂZBOIUL CIVIL
DIN GRECIA**

(1946 - 1949)

**ȘI EMIGRANȚII POLITICI
GRECI ÎN ROMÂNIA**

(1948 - 1982)

---

*Ediție îngrijită științific și studiu introductiv
de Prof. univ. dr. Gheorghe Onișoru*

ediția a II-a

 **CETATEA
DE SCAUN**

CUPRINS

ARGUMENT.....	13
Προλογικό σημείωμα - Cuvânt înainte.....	20
Studiu introductiv	24
Abrevieri • Συντομογραφίες	29
Capitolul I Grecia în perioada 1940-1946	31
Războiul greco-italian (1940-1941)	31
Cotropirea Greciei de către germani (1941).....	34
Bătălia pentru cotropirea insulei Creta (20-30 mai 1941).....	37
Grecia sub triplă ocupație (1941-1944)	38
Zona de ocupație germană (1941 - 1944)	38
Zona de ocupație italiană (1941 - 1943)	39
Zona de ocupație bulgară (1941 - 1944).....	39
Foamea din iarna anului 1941 - 1942	41
Principatul Pindului – o utopie a unor aromâni (1941 - 1943).....	43
Mișcarea de rezistență antifascistă -	
Activitatea Partidului Comunist Grec	50
Smulgerea steagului militar german de pe Acropole.....	51
Crearea E.A.M.-ului (Frontul Național de Eliberare)	52
Crearea E.D.E.S.-ului (Liga Național-Democratică Greacă)	54
Crearea E.L.A.S.-ului (Armata Populară Greacă de Eliberare)	55
Guvernul Konstantinos Logothetopoulos (1942 - 1943).....	57
Înființarea Cartierului General al E.L.A.S.-lui (mai 1943).....	57
Înființarea E.P.O.N.-ului (Organizația Națională Pănelenă a Tineretului - 1943)	59
Relațiile greco-române și ajutorul umanitar românesc (1941 - 1945)	59
Deportarea și exterminarea evreilor din Grecia (1943).....	60
Guvernul Ioannis Rallis (1943 - 1944)	62
Capitularea Italiei (8 septembrie 1943).....	63
Confruntări între grupările de partizani (1943 - 1944)	64
Crearea Comitetului Politic de Eliberare Națională (P.E.E.A.).....	67
Conferința din Liban (17 - 20 mai 1944)	68
Relațiile dintre Partidul Comunist Grec și Uniunea Sovietică (1941 - 1944)	69
Acordul de la Caserta (26 septembrie 1944)	72
Retragerea trupelor germane din Grecia	73

ELIBERAREA GRECIEI (octombrie 1944).....	74
Bătălia Atenei (decembrie 1944) – sfârșitul dominației comuniste.....	79
Acordul de la Varkiza (12 februarie 1945).....	84
Conferința de la Yalta și Grecia (februarie 1945).....	87
De la Varkiza (februarie 1945) la războiul civil (august 1946).....	88
Activitatea P.C.G. (1945 - 1946). Întoarcerea lui Nikos Zahariadis de la Dachau. Sfârșitul lui Aris Velouhiotis	90
Alegerile din 30 martie 1946 – primele alegeri postbelice.....	95
Plebiscitul de la 1 septembrie 1946. Reîntoarcerea regelui George al II-lea.....	98
Colonia de greci de la Buljkes – „primul stat comunist grec” (1945 - 1949)	100
Concluzii	105
Capitolul II Războiul civil din Grecia (1946 - 1949)	106
Studiul războiului civil.....	106
Formarea Armatei Democratice Grecești (ADG) (27 decembrie 1946)	108
Mișcarea comunistă internațională și P.C.G. în perioada martie 1946 – martie 1947	110
Activitatea guvernului în perioada martie 1946 – martie 1947.....	112
Nikos Zahariadis scos ilegal din Grecia (aprilie 1947).....	116
Grecia în perioada martie – septembrie 1947	118
Impactul Doctrinei Truman asupra Greciei	118
Intensificarea luptelor în toată țara	121
Statele de democrație populară în sprijinul Armatei Democratice Grecești	123
Declarația de la Strasbourg: guvern în munți.....	126
Postul clandestin de radio „Grecia Liberă” la Belgrad (1947-1948).....	128
Plenara a III-a a C.C. al P.C.G. (11 - 12 septembrie 1947)	129
Crearea Guvernului Democrat Provizoriu (GDP) – 23 decembrie 1947.....	132
Anul 1948 – anul generalizării războiului civil	137
„Răpire” sau „salvare”? Evacuarea copiilor în țările de democrație populară.....	140
Partidul Comunist Grec și „ajutorul frățesc” din partea partidelor comuniste.....	144
Marile bătălii ale anului 1948	149
Prima mare campanie (15 aprilie – 3 mai 1948).	149
Prima bătălie de la Grammos (20 iunie – 20 august 1948)	151
Schisma dintre Tito și Stalin și impactul acesteia asupra războiului civil.....	154
Bătălia de la Vitsi	156
Îndepărtarea lui Markos Vafiadis de la conducerea ADG.....	158
Relațiile internaționale ale Greciei Democratice în anul 1948.....	161
Anul 1949 – anul confruntării decisive	167
Plenara a V-a a C.C. al P.C.G. (30 - 31 ianuarie 1949)	167
Bătălia de la Florina.....	170

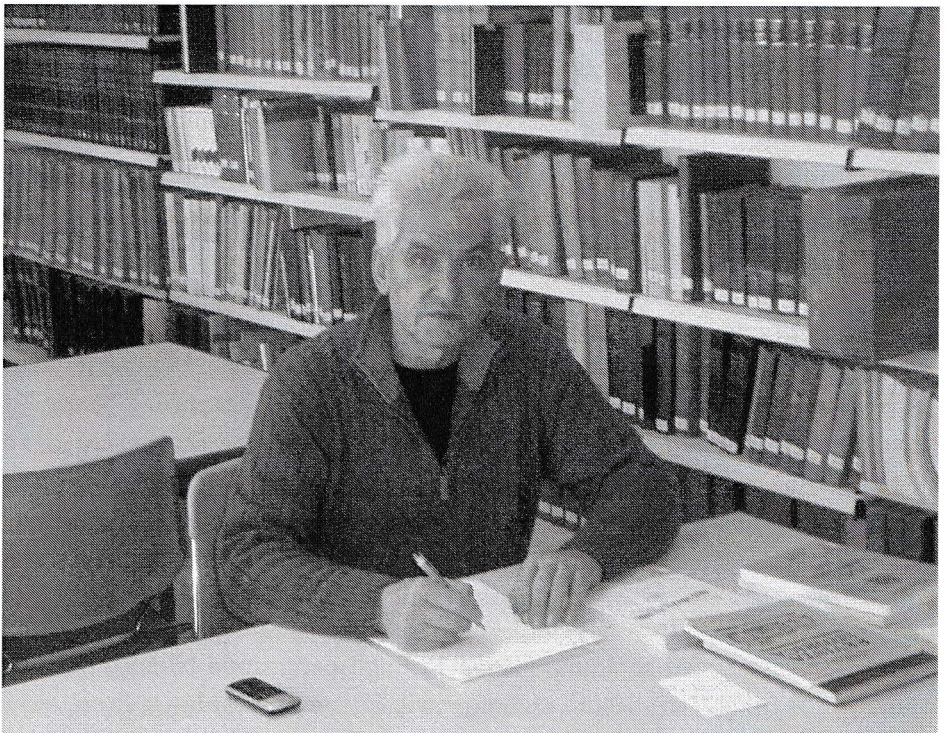
Nimicirea detașamentelor de partizani din Pelopones	171
Reocuparea Munților Grammos – ultima victorie a ADG.....	172
Remanierea Guvernului Democrat Provizoriu (5 aprilie 1949)	173
Stalin cere lui Zahariadis să înceteze războiul civil	173
Luptele din Grecia Centrală (mai – iulie 1949)	174
Așa-numita „lovitură pe la spate” a lui Tito.....	175
Ultimele bătălii (august 1949)	178
Urmările războiului civil	181
Primele acțiuni ale Partidului Comunist Grec în exil (1949 - 1950).	
Refugiații greci în Albania	182
Implicarea României în războiul civil din Grecia (1946 - 1949)	187
Agencia Ellas-Press la București (1948 - 1954)	196
Comunitatea elenă la București	197
Sindicatelor din România în sprijinul partizanilor greci.....	202
Uniunea Femeilor Democrate din România și războiul civil grec	204
Presa românească și războiul civil din Grecia	205
Concluzii	207
Capitolul III Emigranții politici greci în România (1948 - 1982)	209
Sosirea emigranților greci în România (1948 - 1950).....	209
Coloniile de copii greci în România (1948 – 1960)	210
Viața și activitatea copiilor în cele 12 colonii din România	215
Spitalizarea bolnavilor și invalizilor	229
Sosirea celui de-al treilea val – partizanii și bătrânii	230
Sediul Partidului Comunist Grec la București (1950 - 1968)	231
Colonia de greci de la Florica (Ștefănești - Pitești 1949 - 1954).....	235
Școli militare și școli de partid	240
Școala centrală de partid „Nikos Beloiannis” de la Breaza (1950 - 1956).....	242
Editura și tipografia P.C.G. din București	244
Postul clandestin de radio „Grecia Liberă” (1949 - 1956).....	247
Partidului Comunist Grec și emigranții	248
Cazul celor 120 de refugiați greci	250
Cazul celor 32 de refugiați greci.....	252
Cazul Kostas Karaghiorghis - cazul „Pătrășcanu grecesc”	253
Verificarea membrilor de partid (1951 - 1952)	257
Colecta de bani pentru deținuții comuniști din Grecia.....	258
Nikos Beloiannis - eroul emigranților greci.....	259
Al IV-lea Festival Mondial al Tineretului și Studenților pentru Pace și Prietenie. Bucureștiul – Capitala Tineretului lumii (2 – 16 august 1953).....	262
Trecerea membrilor Partidului Comunist Grec (PCG) în cadrul Partidului Muncitoresc Român (PMR) (1951 – 1954)	264
Înființarea Asociației Emigranților Politici Greci din România (1954)	267
Reîntregirea familiilor (1952 - 1954).....	269

Repatrierea primilor emigranți greci din România (1954 - 1956)	271
Colonia de greci de la Vâlcele (1953 - 1968)	274
Plenara a VI-a lărgită a Comitetului Central al P.C.G. (11 - 12 martie 1956). Îndepărtarea lui Nikos Zahariadis de la conducerea partidului	281
Situația politică din Grecia (1950 - 1956)	284
Restabilirea relațiilor diplomatice dintre Grecia și România (1956)	285
Perioada a doua (1957 - 1967). România în perioada 1957 - 1967	286
Centre (colonii) de greci în care au trăit și activat emigranții greci.....	287
Viața și activitatea emigranților greci în perioada 1957 - 1967	296
Activitatea Asociației Emigranților Politici Greci din România (1957 - 1967)	299
Viața culturală în cadrul Asociațiilor (1957 - 1967).....	301
Retragerea cetățeniei române emigranților greci din România (1963). Excluderea grecilor din rândurile P.M.R.....	303
Activitatea P.C.G. în perioada 1956 - 1967.....	304
Postul de radio „Vocea Adevărului” (1958 - 1968)	312
Problema repatrierii emigranților.....	312
Relațiile eleno-române în perioada 1956 - 1967	318
Perioada a treia – perioada dictaturii militare în Grecia (1967 - 1974)	321
Activitatea Partidului Comunist Grec	322
Plenara a XII-a a C.C. al P.C.G. – Scindarea partidului (1968)	323
Ocuparea Postului de radio „Vocea Adevărului”	324
Sustragerea unei părți a arhivei PCG de la Sibiu. Înrăutățirea relațiilor dintre P.C.G. și P.C.R.....	326
Activitatea Asociației Emigranților Politici greci (1967 - 1974).....	329
Festivalurile naționale de la Câmpina (1971 - 1974).....	332
Relațiile greco-române în perioada dictaturii militare	333
Perioada a patra (1974 - 1982).....	335
Activitatea Asociației Emigranților Politici greci	335
Ultimele Festivaluri Naționale de la Câmpina (1976 - 1978)	339
Ațiuni în vederea repatrierii	340
Conferința internațională privind repatrierea emigranților politici greci, 1979	341
Recunoașterea Rezistenței naționale - primul pas spre normalitate	343
Libera repatriere a emigranților politici greci (1982).....	343
Problemele cu care s-au confruntat emigranții la repatrierea în Grecia	344
Relațiile dintre Partidul Comunist Român și partidele comuniste grecești (1974 - 1982)	345
Relațiile greco-române în perioada 1974 - 1982	346
Perioada a cincea (1982 - 2016).....	348
Semnarea Acordului bilateral privind transferarea pensiilor (1996).....	350
Concluzii	351

ANEXE.....	355
Membri marcantți ai P.C.G., care în anumite perioade au activat în România	356
Schite biografice ale secretarilor P.C.G., care au trăit în anumite perioade în România	357
Secretarii generali ai PCG de după al Doilea Război Mondial.....	368
Documente reprezentative.....	368
BIBLIOGRAFIE	389
Indice de nume.....	394

ARGUMENT

M-am născut la Craiova, în anul 1951, într-o familie de emigranți politici greci, refugiați pe meleagurile Olteniei în urma războiului civil din Grecia (1946-1949). Primele mele amintiri din afara casei sunt cele legate de anii petrecuți într-un cămin săptămânal, alături de alți copii de aceeași vârstă. Deși eram mic, deși primeam unele explicații, eram frământat de două probleme. De ce trebuia să lipsim atâtea zile de acasă, departe de părinții noștri dragi și de ce nouă, un mic grup de copii, ni se spunea că suntem greci, că educatoarea era grecoaică și că se ocupa în mod special de noi. De ce eram greci și nu români asemenea celorlalți copii? Eram diferiți? Acestea au fost primele întrebări la care se vor adăuga multe altele pe parcursul celor 28 de ani petrecuți în România. Răspunsul la multe dintre ele a venit după mulți ani, după o muncă stăruitoare de informare și documentare.

Acasă, cu bunicii din partea mamei vorbeam limba greacă pentru că ei nu știau limba română, așa că practic de mic am fost bilingv. Bunicii au trăit intens

nostalgia locurilor natale și cu fiecare ocazie, mai ales iarna, în jurul sobei, ne povesteau despre satul lor, despre cei doi copii rămași în Grecia, despre casa, animalele, pământurile pe care le-au părăsit în grabă în toiul războiului civil (1948) pentru a se salva.

Ambii mei părinți au fost partizani și au luptat de partea forțelor comuniste și, pe măsură ce creșteam, de la ei am aflat despre „un război dus de comuniștii greci” împotriva „fasciștilor”, „a imperialiștilor americani”, care doreau să cucerească Grecia. Ei au luptat eroic, dar „forțele monarho-fasciste” fiind mai puternice și mai numeroase, i-au învins în anul 1949, iar ei au fost trimiși în diferite țări socialiste. Aceste povestiri și relatări constituiau zestrea socială a familiei, care ne-a permis să înțelegem într-o oarecare măsură ce s-a întâmplat în acea perioadă tulbură din istoria Greciei.

Părinții mei s-au cunoscut în colonia de greci de la Florica (Ștefănești – Pitești) și au fost primii care s-au căsătorit acolo, fiind trimiși apoi, în 1950, alături de alți greci, să lucreze în cadrul diferitelor întreprinderi din Craiova. Noi, elevii greci, de-a lungul celor 12 ani de școală, aveam în plus patru ore de limba greacă pe săptămână, în cadrul cărora ni se țineau și lecții de istorie și geografie. La istorie se insista mai mult pe trecutul glorios al Greciei antice, pe revoluția din 1821 și pe rezistența eroică a grecilor în timpul ocupației germane (1941-1944). Nimic despre războiul civil. Fiecare copil știa doar ceea ce îi spuneau părinții acasă, adică mai nimic.

În anul 1963 a avut loc un eveniment neplăcut în familia noastră, ca și în a altor greci, pe care eu, având doar 12 ani, nu l-am înțeles, dar mi-a rămas întipărit în memorie. Tata, fiind comunist grec, iar în acea perioadă membru al PMR, ca, de altfel, toți comuniștii greci, a fost scos din funcția de președinte al CAP-ului din comuna Podari, întrucât grecilor li s-a retras cetățenia română. De ce această măsură? Făcuseră ceva grav? Încălcaseră Constituția țării? Nicio explicație. Așa s-a hotărât sus. Li s-a spus că este spre binele grecilor. Dar dacă era spre binele lor, atunci de ce nu le-au retras cetățenia mai devreme? Comuniștii greci, disciplinați, s-au supus, neavând oricum o altă soluție, și au luat-o iar de la capăt. Pentru a putea supraviețui au fost nevoiți să învețe o altă meserie. Tata, după câteva luni de școală, a devenit sudor. Ce s-a întâmplat cu adevărat atunci aveam să aflăm mult mai târziu.

Comunitatea greacă din Craiova, care număra în jur de 650 de membri, era bine organizată în cadrul unei Asociații și era sprijinită de autoritățile locale și de Crucea Roșie. Sediul Asociației era în centrul orașului, pe strada Lipscani, aici desfășurându-se diferitele activități culturale, precum și dese ședințe de partid. Vara, de obicei, grecii se adunau seara în Englisparc, unde bărbații discutau de multe ori cu înflăcărare despre războiul civil. Eu, pe atunci elev la liceu, ascultam cu interes aceste discuții, de multe ori contradictorii, cu gândul de a afla mai multe despre acest eveniment major din viața părinților mei. Cu timpul, mi-am dat seama că nici ei nu erau bine informați și că fiecare spunea ce credea, unii chiar își

imaginau că dețineau secrete pe care nu puteau să le divulge. Auzeam expresii de tipul: „Nu trebuia să predăm armele după Acordul de la Varkiza”, „Zahariadis a greșit neparticipând la alegerile din 1946”, „Tito ne-a trădat”, „Stalin ne-a ajutat sau nu?” „Stalin ne-a trădat” și multe altele. Era evident că toți doreau să afle cât mai multe despre acest război la care participaseră, dar nimeni nu-i informa în mod oficial. Războiul civil a rămas un subiect tabu, liderii comuniști greci nedorind să tulbure din nou spiritele.

La ședințele de partid mai importante sau la alegerile pentru desemnarea liderilor comuniști locali participau și cadre superioare din conducerea Partidului Comunist Grec (PCG). Toți îi întâmpinau cu bucurie și așteptau să audă noutăți, mai ales cele care se refereau la repatrierea emigranților. Dar, de-a lungul anilor, nu auzeam decât că situația în Grecia este critică, că trebuie să continuăm lupta, și mai ales că toți trebuiau să plătească cotizațiile și să participe la colectele care se organizau destul de des.

La un moment dat, l-am întrebat pe tatăl meu, care era membru al PCG, de unde veneau aceste cadre superioare cărora li se acorda un respect deosebit. Întrebarea l-a surprins, așa cum l-a surprins și atunci când, mic fiind, l-am întrebat de unde vine Moș Gerilă. Cu Moș Gerilă a fost mai ușor. Era roșu, deci din Uniunea Sovietică. Cu membrii CC al PCG a fost mai greu. Mi-a spus că o să întrebe și o să-mi răspundă. După vreo lună mi-a spus că nimeni nu știe exact, dar că, probabil, vin de la Moscova, București sau Budapesta. Era clar că membrii de partid nu știau unde se afla sediul PCG, deși acest sediu se afla la București din 1950.

În 1969 am terminat liceul Nicolae Bălcescu, azi Carol I, cu rezultate bune și, plin de încredere, am dat examen de admitere la Facultatea de Istorie-Geografie din Craiova, unde am reușit cu o notă destul de mare. Aici am întâmpinat primul obstacol. Până atunci mă consideram român, nu acceptasem ideea că, de fapt, făceam parte dintr-o minoritate etnoculturală. În toți acești ani nu simțisem nicio discriminare. Dar iată, eram emigrant politic grec și doream să studiez istoria și științele politice. Era nevoie de aprobarea PCR. După o lună de așteptare m-au informat că am obținut aprobarea, deci eram „curat” și astfel mi-am putut începe studiile, care au decurs normal și fără probleme.

Am terminat facultatea în 1973 și am fost repartizat în Maramureș, la Școala din Comuna Botiza. La început a fost greu, eu fiind de la oraș și, prin urmare, lumea satelor îmi era necunoscută. Schimbarea mi s-a părut bruscă și nedreaptă, eu sperând să obțin un post mai bun datorită mediei mari cu care absolvisem facultatea. În paralel, mi-am continuat studiile la Cluj-Napoca, la Facultatea de Istorie-Filozofie,

obținând diploma în 1975. Pentru lucrarea de diplomă cu tema: „Războiul de independență al Greciei și opinia publică europeană (1821-1829)”, bibliografia în limba română era aproape inexistentă, așa că m-am gândit să merg la Asociația Grecilor din București, unde auzisem că exista o bibliotecă bogată, cu foarte multe

cărți de istorie. După ce i-am explicat responsabilului bibliotecii, filolog și activist de bază, cine sunt, ce doresc și că am venit din Maramureș, mi-a spus că aceste cărți sunt doar pentru cadrele de partid. Am fost, desigur, decepționat de modul în care am fost tratat, mai ales că cei din partid se lăudau de ani de zile că se străduiesc ca tinerii greci să studieze și să fie bine pregătiți pentru a construi Grecia socialistă. Cărțile din bibliotecă aveau deasupra un strat gros de praf, iar celor din conducerea partidului numai de Revoluția din 1821 nu le păsa în acea perioadă. Nu doreau să ne sprijine și nici să ne promoveze. Pentru mine era evident că vechea generație se temea de tinerii cu studii serioase, întrucât ei nu aveau studiile și pregătirea necesară. Era clar că le era frică să nu-și piardă posturile și privilegiile. Pentru aceste cadre, noi eram deja niște posibili rivali care trebuiau ținuti la distanță.

În 1977 am început demersurile pentru repatriere (la Ambasada Greciei de la București). A fost o perioadă dificilă, pentru că, pe de o parte trebuia să părăsesc țara în care mă născusem, în care crescusem și în care mă formasem profesional și de care mă simțeam foarte legat, iar, pe de alta, trebuia să merg într-o țară cu un alt sistem, unde nimic nu era sigur și trebuia, practic, să o luăm de la capăt.

În anul 1979, la vârsta de 28 de ani, m-am repatriat cu soția și fiica și ne-am stabilit în orașul Salonic, deoarece acolo existau mai multe posibilități de a găsi un loc de muncă. Trecerea dintr-o țară în alta, chiar dacă se face în mod oficial, constituie o ruptură bruscă, care poate avea urmări nebanuite. E ca și cum ai smulge un pom cu rădăcină cu tot și ai vrea să-l replantezi în alt loc. Alt regim politic, altă cultură, limbă, tradiții, căutarea unui loc de muncă, pierderea prietenilor dragi și multe altele. Într-un fel, istoria se repeta. Părinții mei veniseră în România, iar acum eu mă întorceam în Grecia fără ei, deoarece rămăseseră la Craiova. Deosebirea era că noi eram mai maturi, pregătiți profesional, așa că am găsit repede de lucru. Soția mea s-a angajat imediat la un mare spital ca asistentă medicală, iar eu, din 1980 am început să predau limba română la Școala de Limbi Balcanice din cadrul Institutului de Studii Balcanice (IMXA), precum și la unele școli private care pregăteau tineri absolvenți de liceu care doreau să studieze la diferite facultăți din România. La Școala de Limbi Balcanice m-au primit imediat deoarece nu aveau profesor, dar directorul școlii m-a rugat prietenește „să mă feresc să fac propagandă comunistă, pentru a nu avea probleme”.

Biblioteca Institutului de Studii Balcanice deține un fond impresionant de cărți, așa că am început să citesc lucrări de istorie contemporană a Greciei care îmi era necunoscută. M-a preocupat în mod deosebit războiul civil, despre care știam foarte puține lucruri. Cunoșteam, desigur, unele amănunte legate de viața și activitatea partizanilor greci, despre care îmi povestiseră părinții mei. Aflasem despre condițiile grele în care au luptat, unde și când au fost răniți, cum au trecut prin Bulgaria, cum au ajuns în România, cum au fost primiți de statul român.

Dacă despre războiul civil existau numeroase cărți și studii, scrise în special de istorici de dreapta, despre emigranții politici greci din țările socialiste studiile se

puteau număra pe degete. În fiecare zi constatam că grecii nu știau nimic despre viața emigranților din cele șapte țări socialiste. Aveau o imagine deformată, ca urmare a propagandei de denigrare dusă de guvernele de dreapta care se perindaseră în Grecia până în 1981. Pentru aceștia, emigranții constituiau o lume necunoscută, îndepărtată, ascunsă în spatele cortinei de fier. Aveau impresia că trăiam ca în China, că eram îmbrăcați în uniforme, că mâncam la cantine etc. Când le explicam care era realitatea, rămâneau surprinși, ba unii chiar credeau că făceam propagandă comunistă.

Între timp, numărul celor care se repatriau în Grecia din țările socialiste devenea tot mai mare. Unii dintre ei au început să-și publice memoriile, printre ei și câțiva lideri comuniști (Dimitris Vlandas, Mitsos Partsalidis, Giorgios Vontitsos-Gousias, Markos Vafiadis, Grigoris Farakos, Panos Dimitriou, Ioannis Ioannidis, Stavros Kasimatis), și s-au scris câteva cărți despre Nikos Zahariadis, secretarul general al PCG. Toate aceste cărți prezentau un mare interes pentru cititorii greci, care aflau lucruri total necunoscute și, în același timp, incitau istoricii la noi cercetări și studii.

Prăbușirea sistemului comunist și schimbările radicale din fostele țări socialiste au permis, printre altele, și studierea arhivelor din aceste țări. Au fost descoperite sute de documente care au dovedit ceea ce PCG negase, ani de-a rândul: implicarea statelor socialiste în războiul civil din Grecia. Multe din aceste documente, în special din Bulgaria, Serbia, Cehia și Rusia, au fost publicate în Grecia, permițând istoricilor să rescrie practic istoria războiului civil și, în parte, istoria emigranților politici greci.

În 1999 s-au împlinit 50 de ani de la sfârșitul războiului civil, prilej cu care au fost publicate câteva cărți și studii valoroase despre acest tragic eveniment din istoria contemporană a Greciei și s-au organizat trei congrese pe această temă. În anul 2000, din inițiativa unor profesori și cercetători, s-a înființat la Salonic „Rețeaua pentru studierea războaielor civile” și, în special, a războiului civil din Grecia. Această Rețea a organizat până acum peste zece simpozioane, toate comunicările prezentate contribuind la o mai bună cunoaștere a războiului civil și a istoriei emigranților politici. La unul din aceste simpozioane (2003), Grigoris Farakos, fost secretar al PCG (1989 - 1991) și fost emigrant politic în România, la finalul comunicării sale despre emigranții greci, a menționat următoarele: „Consider că persoana care se va ocupa de studiul emigranților politici greci trebuie să îndeplinească trei condiții: să fie istoric, să fie emigrant politic și să aibă o mare pasiune pentru această temă”. Am trăit cu impresia că mie mi se adresează acest îndemn și de atunci am început să studiez și să cercetez cu mare atenție tot ceea ce era legat de istoria emigranților politici în țările socialiste.

În afară de cercetările întreprinse în ultimii ani în arhivele din Grecia și România, și pe lângă consultarea bibliografiei de specialitate care, în ultimii 10-15 ani, este din ce în ce mai bogată, am avut ocazia să discut cu foarte mulți emigranți politici care s-au repatriat în Grecia din diferite țări, dar în special cu cei

din România. Din aceste discuții-interviuri cu acești prieteni mai mari (vârsta lor este între 65-100 de ani) au reieșit următoarele concluzii: a) fiecare se referă la evenimentele trăite de el, în special cele din războiul civil, fără a avea o imagine de ansamblu; b) au uitat multe dintre evenimente sau nu pot să explice unele fenomene din acea perioadă; c) unii dintre aceștia, supărați sau dezamăgiți, n-au vrut să discute, spunând că sunt evenimente trecute, de care nu vor să-și mai amintească; d) foarte puțini m-au întrebat dacă sunt de partea PCG sau împotriva (numai dacă știau ce am de gând să scriu poate m-ar fi ajutat); e) din diferite motive (teama de a nu fi altfel judecați de foștii tovarăși), foarte puțini au acceptat să le menționez numele pentru informațiile furnizate în lucrarea mea.

Conform planului inițial, corpusul de bază al cărții trebuia să cuprindă două mari capitole, unul despre războiul civil și altul despre emigranții greci. Pe parcurs, mi-am dat seama că multe aspecte din cele prezentate nu puteau fi bine înțelese dacă cititorul nu avea în vedere și perioada 1940 - 1946. Prin urmare, a rezultat un nou capitol, care se referă la lupta eroică a poporului grec împotriva ocupanților străini, precum și la ascensiunea forțelor comuniste în Grecia. Capitolul al doilea urmărește prezentarea războiului civil la modul general, mai mult din punct de vedere politic și diplomatic. M-am referit, totuși, pe scurt, și la marile bătălii care s-au desfășurat în acești trei ani și jumătate, soldate cu mii de morți și răniți de ambele părți. Consider că este mai interesant pentru cititori să înfățișez implicarea statelor socialiste în acest război și, mai ales, implicarea României care este total necunoscută acestora. Capitolul al treilea, „Emigranții politici greci din România (1948-1982)”, constituie, practic, un capitol al istoriei comune a celor două popoare de care nu s-a ocupat, până acum, niciun istoric. Aici folosesc ca dată de sfârșit a emigrației anul 1982, deoarece în acest an guvernul socialist Andreas Papandreou a acordat printr-o lege amnistie generală tuturor grecilor care se declarau de naționalitate greacă. Desigur, eu voi continua să prezint situația grecilor din România până azi, deși nu mai putem vorbi despre emigranți politici după această dată, deoarece, oricine dorea putea să se repatrieze.

În toți anii în care am lucrat la redactarea acestei cărți, m-am bucurat de sprijinul și îndrumarea a trei prieteni din Salonic, profesori universitari, specialiști în domeniile abordate. Mă refer la profesorul Nikos Marantzidis de la Universitatea Macedonia și la profesorii Spiridon Sfetas și Iakovos Mihailidis de la Universitatea Aristotel. Profesorul Iakovos Mihailidis a avut chiar bunăvoința de a-mi scrie și un cuvânt înainte, pentru care îi mulțumesc în mod deosebit.

Dintre emigranți, doresc să-i amintesc, în mod special, pe Ioannis Symeonidis (1921 - 2015), căpitan în Armata Democrată Greacă, emigrant politic în România, directorul Liceului grecesc din București în perioada 1958 - 1971, autorul autobiografiei *Jurnalul unui luptător*, și pe Vasilis Gkanatsios (Himaros) (n. 1915), general în Armata Democrată Greacă, emigrant politic în Uniunea Sovietică (Tașkent), autorul a două cărți referitoare la perioada 1940 - 1950, care m-au ajutat să înțeleg mai bine războiul civil și perioada emigrației.

În volum au fost incluse câteva documente și fotografii așezate în ordine cronologică, pentru a permite cititorilor un contact direct cu realitățile din perioada respectivă. În cercetările mele la arhivele din București (Arhivele Naționale ale României, Arhiva Ministerului de Externe și CNSAS) am fost ajutat și susținut de Adina Berciu-Drăghicescu, Silviu Moldovan, Oana Barbălată și Claudiu Turcitu, cărora le mulțumesc călduros.

Din România, foarte utilă mi-a fost bibliografia dedicată studiului comunismului, în special cea referitoare la perioada 1945 - 1965, care mi-a permis să pătrund în atmosfera în care au activat și trăit comuniștii greci la București. Foarte edificatoare s-au dovedit cărțile scrise de Vladimir Tismăneanu, în care face dese referiri la comuniștii greci, precum și cele scrise de Adrian Cioroianu și Lavinia Betea. În urma discuțiilor cu Ion Brad, fostul ambasador al României la Atena (1973 - 1982), și cu istoricul Georgeta Filitti, o foarte bună cunosătoare a acestor relații, am putut clarifica multe dintre aspectele privind relațiile româno-elene. Deosebit de utilă atenta lectură redacțională a editoarei Elena Lazăr, căreia îi mulțumesc din suflet pentru ajutorul acordat.

Recunoștința mea se îndreaptă și către bunul meu prieten, prof. univ. dr Gheorghe Onișoru, care a avut bunăvoința și răbdarea de a revedea în întregime textul și de a ne oferi un amplu studiu introductiv.

Aduc mulțumiri speciale domnului Dan Iulian Mărgărit, directorul Editurii Cetatea de Scaun din Târgoviște, care a acceptat să publice această carte din primul moment al discuției noastre, fără a vedea nici măcar un rând.

Apostolos PATELAKIS

apostolospatelakis@gmail.com

Salonic - Grecia, 14 ianuarie 2017

STUDIU INTRODUCŢIV

Pe parcursul celui de-al Doilea Război Mondial România și Grecia s-au aflat în ipostaze diferite. Poporul elen a trebuit să facă față agresiunii Italiei lui Mussolini și apoi Germaniei hitleriste. Deși țara a fost ocupată, grecii nu au acceptat cu ușurință faptul și astfel s-a dezvoltat o puternică mișcare de rezistență. România, pe de altă parte – într-un context istoric complex – a fost nevoită să părăsească alianțele tradiționale și să se alăture Germaniei la 22 iunie 1941. Abia în urma actului de la 23 august 1944, România a părăsit Axa și a revenit alături de Națiunile Unite.

Lovitura de la 23 august a contribuit nu doar la schimbarea statutului Bucureștilui, ci a condus și la prăbușirea frontului din Balcani, germanii fiind nevoiți să părăsească Grecia. Pentru ambele popoare, elen și român, se deschideau perspectivele unei dezvoltări democratice, în acord cu promisiunile făcute de Cei Trei Mari Aliați. Din păcate, interesele Marilor Puteri au condus spre alte evoluții: România a fost practic ocupată de Armata Roșie, sub pavăza căreia a fost impus un regim comunist între 1948 și 1989, în timp ce în Grecia va izbucni un lung și dureros război civil, urmat pentru mulți din cei înfrânți de un exil și mai lung.

La baza acestor evoluții, dincolo de condițiile geopolitice de la finele anului 1944, a stat celebrul *acord procentual* încheiat cu ocazia vizitei premierului britanic Winston Churchill la Moscova. Conform memoriilor acestuia, la 9 octombrie, în timpul întâlnirii cu Stalin lucrurile s-au desfășurat astfel:

„Momentul era favorabil pentru a acționa, de aceea am declarat:

Să ordonăm afacerile noastre din Balcani. Armatele voastre se găsesc în România și Bulgaria. Noi avem interese, misiuni și agenți în aceste țări. Să evităm să ne ciocnim pentru probleme care nu merită osteneala. În ceea ce privește Marea Britanie și Rusia, ce spuneți despre o predominanță de 90% în România pentru voi, de o predominanță de 90% în Grecia pentru noi, și de egalitate 50 - 50% în Iugoslavia?

În timp ce au fost traduse cuvintele mele, am scris pe o jumătate de foaie:

România – Rusia 90%, Alții 10%

Grecia – Marea Britanie (în acord cu Statele Unite) 90%, Rusia 10%

Iugoslavia – 50 - 50%

Ungaria – 50 - 50%

Bulgaria – Rusia 75%, Alții 25%

Am împins foaia în fața lui Stalin... Totul a fost reglat în mai puțin timp decât ne-a trebuit pentru a scrie.”¹

Înțelegerea dinte Stalin și Churchill a fost pusă în practică imediat. La nici două luni evenimentele din Grecia arătau că Marea Britanie este decisă să sprijine direct forțele de dreapta, în confruntarea acestora cu stânga grupată în Frontul Eliberării Naționale (E.A.M.). Despre evenimentele de la Atena marile agenții internaționale de presă anunțau încă de la 1 decembrie 1944 despre o criză de guvern datorată refuzului celor din E.A.M. de a semna un acord privind demobilizarea gărzilor înarmate². În consecință, la 5 decembrie, premierul britanic declara în Camera Comunelor:

„Organizația grecească E.A.M. și-a anunțat intenția de a ține o demonstrație la 3 decembrie. La început, guvernul grec a autorizat-o, dar și-a retras aprobarea atunci când E.A.M.-ul a cerut ca greva generală să înceapă la 2 decembrie. De fapt, greva a început în zorii zilei de 3 decembrie. Mai târziu, în cursul dimineții s-a format o demonstrație a E.A.M.-ului care s-a îndreptat spre piața principală a Atenei, în ciuda ordinului dat de guvern. După dovezile ce am la îndemână până acum, nu pot să spun cine a început focul. Poliția a avut un mort și trei răniți. Ultimele știri autentice afirmă că demonstrații au avut 11 morți și 60 de răniți.

Demonstrația a continuat în timpul după amiezii, dar nu s-au mai tras focuri și pe la orele 16,30 mulțimea s-a împrăștiat, ordinea fiind restabilită...

Poziția noastră, după cum am mai spus, este extrem de clară. Chestiunea dacă poporul grec va avea monarhie sau guvern de dreapta ori de stânga, sunt probleme care depind numai de hotărârea poporului. Până ce poporul va putea decide, noi nu vom ezita a folosi considerabila armată britanică ce se află acum în Grecia și care va fi întărită pentru a observa ca legea și ordinea să fie menținute...”³

Declarația lui Churchill a fost transpusă în practică, trupele britanice implicându-se în conflictul de la Atena. Foarte interesant este faptul că în acest timp Stalin nu a intervenit, nici măcar la nivel de declarații, interzicând presei moscovite să ia poziție față de situația din Grecia, acolo unde comuniștii erau puși sub o puternică presiune.

La sfârșitul lunii februarie 1945 avea să izbucnească criza guvernamentală din România, soldată cu instaurarea cabinetului pro-comunist condus de Petru Groza la 6 martie⁴. Desigur, regele Mihai și forțele democratice așteptau sprijin din partea Statelor Unite și a Marii Britanii. Însă Churchill era legat de acordul semnat la 9 octombrie 1944, astfel că la 4 martie 1945 el îi transmitea președintelui

¹ Winston Churchill, *Mémoires sur la deuxième guerre mondiale*, vol.VI-1, Paris, 1952, p.235.

² Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 1437, f.146.

³ *Ibidem*, f.171-174.

⁴ Vezi Gheorghe Onișoru, *Instaurarea guvernului Groza la 6 martie 1945. Premize interne*, în „Arhivele totalitarismului”, nr.1-2/2015, pp.94-112.

american Franklin D. Roosevelt că nu se poate implica în evenimentele de la București:

„Mi-e foarte frică să mergem atât de departe având în vedere aranjamentul informal privind Grecia și maniera strictă în care U.J. (Uncle Joseph, adică Stalin – n.n.G.O.) a respectat-o. La urma urmelor, românii și bulgarii ne-au fost dușmani și nu ne putem asuma același risc pentru cei, ca pentru Grecia și Polonia...”⁵

Ideea este reluată de Churchill și în *Memorii*:

„Între timp, ne simțeam jenați să protestăm pentru că Eden și cu mine, în cursul vizitei la Moscova din octombrie, am recunoscut preponderența Rusiei în România și Bulgaria, în timp ce noi ne-am asumat conducerea operațiunilor în Grecia. Stalin a respectat foarte atent acest acord în cursul celor 6 săptămâni de lupte contra comuniștilor E.L.A.S. la Atena.”⁶

Ce a urmat se știe, iar lucrarea de față prezintă pe larg evoluțiile din Grecia, precum și destinul celor care au fost forțați să aleagă exilul. După încheierea războiului civil în 1949, mulți comuniști greci, dar nu numai, au găsit adăpost în România. Gheorghe Gheorghiu-Dej era mandatat de Stalin să se ocupe de problemele Partidului Comunist Grec.

La 11 ianuarie 1951, Biroul Politic al Partidului Muncitoresc Român lua decizia de a acorda un buget de peste 45 de milioane de lei pentru Partidul Comunist Grec, la această sumă fiind adăugate 5,1 milioane lei necesare conducerii formațiunii aflate în România. În plus, 44,4 milioane lei erau destinate Editurii P.C.G., bani suficienți pentru o creștere de personal de la 110 la 145 de oameni⁷. În aceeași zi, Biroul Politic decidea primirea comuniștilor greci în P.M.R.⁸

Am prezentat aici doar câteva elemente care să contribuie la înțelegerea efortului depus de Apostolos Patelakis din care a rezultat această carte. Profesorul Patelakis – așa cum arată el însuși în cuvântul său introductiv - este nu doar un istoric al evenimentelor, ci un participant și martor.

Trebuie spus că Apostolos Patelakis, fiind născut în România din părinți greci, este bilingv, astfel că această lucrare a fost redactată direct în limba română. Autorul s-a format ca istoric la Craiova, iar problemele ridicate de istoria poporului grec, a războiului civil și a emigrației l-a preocupat înainte de 1989. Sigur că pe parcursul regimului comunist din România era mai greu ca întrebările și frământările sale să capete un răspuns satisfăcător. De aceea, de-a lungul anilor a discutat cu români și greci dornici să vorbească despre problemele pe care le cerceta, încercând să afle cât mai multe răspunsuri mai ales de la membrii emigrației elene. În ultimii ani, profitând și deschiderea unor surse arhivistice valoroase din România, mai ales, dar

⁵ Great Britain, Public Record Office, FO 371/48537.

⁶ W. Churchill, *op.cit.*, vol.VI-2, pp.75-76.

⁷ Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond C.C. al P.C.R., Secția relații externe, dosar 3/1951, f.2.

⁸ *Ibidem*, dosar 3/1951, f.3-4.

și din Grecia, parcurgând și o impresionantă bibliografie a reușit să finalizeze această carte.

Lucrarea de față ne permite un contact cu bibliografia din Grecia, inaccesibilă pentru cei care nu cunosc această limbă, oferindu-ne o sinteză a perioadei 1940 - 1949, neabordată în istoriografia din România. Cititorii vor descoperi multe elemente privind colaborarea partidelor comuniste în perioada 1945 - 1949, precum și prețioase informații privind istoria Balcanilor.

Sigur că acest volum oferă cititorilor informații inedite privind relațiile dintre comuniștii români și cei greci, dintre cele două țări. Atragem atenția asupra paginilor dedicate emigranților care au trăit și lucrat demn și civilizată fără a crea probleme statului român. Cei interesați vor găsi foarte multe date de istorie locală cum ar fi, spre exemplu, prezența grecilor pe moșia Brătianu (1949 - 1954), în complexul hotelier de la Sinaia, din actualul parc D. Ghica (1948 - 1954), în Casa Henri Coandă - sediul Agenției Ellas - Press și apoi al Asociației Grecilor (1948 - 1962), în colonia de la Tulgheș (1948 - 1957) - actualul Sanatoriu de Psihiatrie etc.

Trebuie spus că pe parcursul anilor în care grecii s-au aflat ca oaspeți pe teritoriul României, majoritatea acestora s-au dovedit a fi cetățeni loiali. Ei s-au încadrat în ordinea existentă în România, au muncit, copiii lor au învățat alături de români și s-au legat prietenii durabile⁹. După cum se poate vedea și din lucrarea de față, au existat momente dificile generate de raportarea la situația internațională, evenimente precum ruptura dintre Tito și Stalin sau moartea celui din urmă fiind elocvente.

Așadar, Apostolos Patelakis, punând la lucru arhivele, memoria colectivă, dar și propria experiență ne prezintă pagini din istoria zbuciumată a Greciei începând cu rezistența din anii celui de-al doilea război mondial, războiul civil, dictatura militară. Acestea sunt completate cu prea puțin cunoscuta istorie a emigranților greci din România. Credem că tocmai aici este marele merit al cărții: curajul de a scrie fără ură și părtinire despre o pagină de istorie ce cuprinde o rană care cu greu s-a vindecat (încă anumite aspecte rămân și azi controversate).

Este o carte scrisă nu doar cu mintea, ci și cu sufletul, un efort pentru care profesorul Apostolos Patelakis, ale cărui preocupări îmi sunt cunoscute de ani buni și de care mă leagă o frumoasă prietenie, merită toată aprecierea noastră.

⁹ Interesant este că și emigranții greci s-au aflat în vizorul Securității potrivit unei decizii a Biroului Politic din 1 aprilie 1953:

„Întrucât printre emigranții politici greci din R.P.R. se găsesc o serie de elemente dușmane sau suspecte care prin activitatea lor pot provoca daune Statului nostru se hotărăște:

Identificarea acestor elemente de către organele Securității Statului.

Izolarea elementelor dușmane.

Îndepărtarea din emigrație și punerea sub supraveghere a elementelor suspecte.

Cu îndeplinirea acestei hotărâri se însărcinează Ministerul Securității Statului (tovarășul Alexandru Drăghici).”

Apostolos Patelakis deschide, suntem convinși, o direcție de cercetare care ne va oferi multe surprize în anii care vor veni.

5 februarie 2017

Prof. univ. dr. Gheorghe Onișoru

Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava

CAPITOLUL I

GRECIA ÎN PERIOADA 1940-1946

Războiul greco-italian (1940-1941)

După izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial guvernul grec a încercat să ducă o politică de neutralitate¹⁰, însă chiar după ocuparea Albaniei de către italieni în aprilie 1939, acțiunile ostile ale italienilor la adresa Greciei devin tot mai evidente, culminând cu torpilarea și scufundarea la 15 august 1940 a crucișătorului elen „Elli”, staționat în portul insulei Tinos. Această acțiune s-a soldat cu 9 morți și 24 de răniți¹¹, stârnind sentimente de amărăciune și revoltă în rândul grecilor. Era evident că războiul se apropia, italienii mobilizând în lunile septembrie – octombrie mari unități militare la granița greco-albaneză, unde iscau, în mod intenționat, diferite incidente.

Pe 28 octombrie 1940, la ora trei dimineața, ambasadorul Italiei, contele Emanuele Grazzi, îi înmâna premierului Ioannis Metaxas, la reședința sa din Atena, un umilitor ultimatum care expira în trei ore. Grecia era acuzată, pe nedrept, că în apele ei teritoriale staționau vase militare englezești și că întreprindea o serie de acte de provocare pe seama Albaniei, care acum făcea parte din „imperiul italian”. Din aceste motive guvernul fascist italian cerea acordul guvernului grec de a ocupa, drept garanție a neutralității Greciei și ca o garanție a securității Italiei, unele puncte strategice din teritoriul grecesc.¹² Practic, dictatorul fascist italian Benito Mussolini cerea, în mod abuziv, de la o țară neutră, care avea un regim politic similar cu cel italian, să cedeze fără luptă și fără tratative anumite puncte strategice din Grecia (insulele Corfu și Creta, portul Pireu, precum și zona de la granița greco-albaneză din regiunea Epir).

Ultimatumul constituia, de fapt, o declarație de război din partea guvernului italian, care dorea o victorie rapidă pentru a-și spori prestigiul pe plan internațional. Bătrânul dictator Metaxas (69 de ani), care, de altfel, se aștepta la un atac din partea Italiei, a respins cu demnitate acest ultimatum, spunându-i

---

¹⁰ Βασιλικόν Υπουργείον των Εξωτερικών, Διπλωματικά Έγγραφα, *Η ιταλική επίθεση κατά της Ελλάδος* (Ministerul Regal de Externe, Documente diplomatice, *Atacul italian împotriva Greciei*), Atena, 1940, p.68.

¹¹ Dimitris Georgoulas, Ο torpilισμός της “Ελλης” (Torpilarea crucișătorului „Elli”), în revista *Ιστορικά Θέματα/ Teme istorice*, nr. 6, 2015, p.6.

¹² Fedon Vranas (ed.), *Μεταξάς, Το προσωπικό του ημερολόγιο, 1933-1941* (Metaxas, Jurnalul lui personal, 1933-1941), vol. IV, Atena, Ed. Govostis, 2015, p. 746.

îndurerat, dar ferm, ambasadorului italian o replică rămasă celebră: „Așadar, asta înseamnă că suntem în război”.¹³

La pretențiile absurde ale Italiei, poporul grec a răspuns cu un puternic și hotărât „OHI” adică „NU”. În mesajul său către popor, Metaxas menționa printre altele: „Greci, acum vom demonstra dacă suntem demni de străbunii noștri care ne-au asigurat libertatea..... luptați pentru patrie, pentru soțiile și copiii voștri și pentru sfintele noastre tradiții”.¹⁴

Poporul s-a ridicat încă din prima zi la luptă împotriva acestui invadator perfid, care până în ultima clipă susținea că Italia nu are intenții agresive la adresa Greciei. Acest război avea să-i unească pe greci după mulți ani de dispute și dezbinări, care au condus la instaurarea dictaturii pe 4 august 1936. Metaxas, care nu se bucura de mare popularitate, devine, peste noapte, simbolul rezistenței și al mândriei naționale, se bucură de încredere și de sprijinul tuturor, așa cum și-a dorit în anii dictaturii sale.

Metaxas, ofițer de carieră cu o experiență militară de peste 50 de ani, a pregătit, în ultimii ani, în măsura posibilităților, armata greacă și a creat numeroase sisteme de fortificații în special la granița cu Bulgaria. Armata greacă,

¹³ Marina Petraki, *O Ιωάννης πίσω από τον Μεταξά* (Ioannis în spatele lui Metaxas), Atena, Kathimerini, 2014, p. 176.

¹⁴ Raymondos Alvanos, *Ποίος είπε το “OXI” στις 28 Οκτωβρίου?* in *Το ΌΧΙ και ο Μεταξάς, Ελλήνων ιστορικά* (Cine a spus NU la 28 Octombrie, în lucrarea colectivă NU și Metaxas, Ellinon istorika, nr. 17), f. editură, f. an, p. 69.

deși mică, era destul de bine instruită, dar generalii lui Mussolini îl dezinformaseră pe Duce, creându-i impresia că armata sa, care era mult mai numeroasă și mai bine dotată tehnic, va face pur și simplu un marș triumfal până la Atena. Pe de altă parte, cercurile reacționare albaneze considerau că acum a sosit momentul pentru crearea Albaniei Mari și îi susțineau cu zel pe italieni. Albania devenise practic un culoar pentru unitățile militare italiene spre Grecia. Chiar înainte de expirarea termenului ultimatumului, trupele italiene, dotate cu armament modern (tancuri, blindate și avioane de luptă), au invadat Grecia, venind dinspre bazele lor din Albania. Raportul forțelor armate era de 10 la 1 în favoarea italienilor. Alături de italieni au luptat și 19 000 de albanezi pentru realizarea obiectivelor comune.¹⁵

Rezistența dârză a armatei grecești în primele zile și rapida mobilizare au constituit o surpriză neplăcută pentru italieni, dar au stârnit un mare entuziasm în rândul grecilor. Armata greacă, luptând cu curaj și devotament patriotic, a respins atacurile insistente ale italienilor și după o lună a trecut la contraofensivă pătrunzând pe teritoriul Albaniei. Pe 21 noiembrie 1940, armata greacă a cucerit orașul Koritsa (Korce), aceasta fiind prima victorie terestră a aliaților împotriva forțelor fasciste în al Doilea Război Mondial, contribuind, totodată, la ridicarea moralului țărilor ocupate. Cele 60 de avioane trimise de englezi, în luna noiembrie, în ajutorul grecilor, nu aveau voie să folosească aeroporturile din Grecia de Nord, deoarece amenințau siguranța câmpurilor petrolifere din România, ceea ce îi deranja pe nemți, așa că sprijinul lor a fost foarte mic. Metaxas a refuzat oferta premierului britanic Winston Churchill, din 13 ianuarie 1941, de a trimite trupe de uscat, temându-se să nu-l provoace pe Adolf Hitler. Armata greacă a luptat eroic în Albania stârnind sentimente de admirație în Europa. La începutul anului 1941, pe un ger năprasnic, trupele grecești pătrunseseră în Albania de Sud (Epirul de Nord – conform grecilor), unde trăia o minoritate grecească numeroasă, pe o adâncime de 80 km de la graniță, spre disperarea lui Mussolini, al cărui prestigiu fusese foarte serios zdruncinat.

Dar, pe 29 ianuarie 1941, în mod neașteptat, moare premierul Metaxas într-o perioadă extrem de dificilă pentru Grecia. Pe plan intern, partidele politice erau dizolvate, nu exista niciun om politic cu prestigiu care să conducă țara, iar pe plan extern se contura, tot mai mult, pericolul german. Partidul Comunist Grec (P.C.G.) era în afara legii, majoritatea comuniștilor erau arestați, printre care și Nikos Zahariadis, secretarul general al partidului. La izbucnirea războiului sute de comuniști au făcut cereri pentru a fi eliberați ca să lupte împotriva italienilor, dar guvernul Metaxas le-a cerut să renunțe la ideile lor comuniste și să recunoască regimul existent.¹⁶ Desigur, ei n-au acceptat acest compromis, ci, dimpotrivă au

¹⁵ Stavros G. Dagios, *Ελλάδα και Αλβανία, 50 χρόνια αμοιβαίας δυσπιστίας* (Grecia și Albania, 50 de ani de suspiciuni reciproce), Salonic, Ed. Literatus, 2015, p. 61.

¹⁶ Giorgios Trikalinos, *Δρόμος μακρὺς και δύσκολος* (Cale lungă și grea), Atena, Ed. Syghroni Epohi, 1985, pp. 17-18.

făcut tot ce a fost posibil ca să evadeze din lagăre. Metaxas, deși nu-i agreea pe comuniști, a dat, însă, publicității, pe 2 noiembrie 1940, scrisoarea deschisă a lui Nikos Zahariadis adresată grecilor din beciurile Siguranței generale din Atena, prin care-i îndemna „să lupte cu toate forțele împotriva fasciștilor fără nicio rezervă”.¹⁷

După decesul lui Metaxas puterea politică a trecut în mâinile regelui George II, care era anglofil, așa că suveranul grec s-a orientat deschis către Marea Britanie. Churchill intenționa să creeze un al doilea front la Salonic, ca în timpul Primului Război Mondial, un front de care Adolf Hitler se temea foarte mult.¹⁸ În urma înțelegerii dintre cele două guverne în lunile martie – aprilie 1941, în jur de 50 000 de soldați ai Commonwealth-ului (britanici, australieni, neozeelandezi și ciprioți) au fost trimiși din Egipt în Grecia pentru a ajuta în cazul unui atac din partea Germaniei. Prezența trupelor engleze în Grecia a constituit motivul invocat de Hitler de a ataca Grecia, deși nemții hotărâseră, încă din 12 noiembrie 1940, să intervină împotriva Greciei.

Pe 21 martie 1941, Mussolini, după 18 zile petrecute în Albania, unde a urmărit personal ofensiva de primăvară a armatei italiene, se reîntoarce dezamăgit și înjosit la Roma, întrucât armata sa, care număra 120 000 de soldați, n-a reușit să străpungă linia de apărare grecească. Mussolini avea de gând să reia ofensiva la sfârșitul lunii martie, numai că n-a mai apucat. I-a luat-o înainte „fratele mai mare”, ca să-l salveze. Germania va ataca fulgerător Iugoslavia și Grecia pe 6 aprilie 1941. Bilanțul războiului greco-italian a fost tragic de ambele părți. În acest război de apărare, care a durat șase luni, armata greacă a avut 13 325 de morți, 62 663 de răniți, dintre care aproximativ 25 000 de suferinzi din cauza degerăturilor, 1 290 dispăruți, 2 465 prizonieri în Italia și Germania, în total 79 743 de persoane.¹⁹

Cotropirea Greciei de către germani (1941)

La 1 martie 1941 armatele germane trec Dunărea în Bulgaria peste un pod de vase conform acordului semnat între cele două țări la Viena, în prezența lui Hitler, și într-o lună sunt deja la granițele cu Grecia și Iugoslavia, pe care le atacă violent pe 6 aprilie 1941. Mareșalul german Wilhelm List, aflat în fruntea Armatei a 12-a, în Bulgaria, dispunea, pentru campania împotriva celor două țări, de 680 000 ofițeri și soldați, 1 200 tancuri și 700 de avioane. David împotriva lui Goliath, și la propriu și la figurat.

¹⁷ Stavros Avdoulos, *Νίκος Ζαχαριάδης, Μύθος και πραγματικότητα* (Nikos Zahariadis, Mit și realitate), Atena, Paraskinio, 2009, pp. 103-104.

¹⁸ Vasos P. Mathiopoulos, *Η Ελλάδα της κατοχής* (Grecia în timpul ocupației), vol. II, Atena, *To Vima*, 2016, p. 44.

¹⁹ Vasilis Gkanatsios (Himaros), *Ένας δάσκαλος καπετάνιος καταγράφει και αξιολογεί την δεκαετία 1940-1950* (Un învățător căpitan înregistrează și evaluează deceniul 1940-1950), Salonic, Ed. Epikentro, 2004, p. 40.

În dimineața zilei de 6 aprilie, Ambasadorul Germaniei la Atena îi înmâna premierului grec Alexandros Koryzis un ultimatum în care, printre altele, se menționa că: „armatele germane nu invadează Grecia ca dușmani ai poporului grec, ci ca să alunge forțele britanice din țară și clica regală, care reprezentau interesele lor în Grecia”.²⁰ Pe 8 aprilie, deci la două zile după invazie, Joseph Goebbels, ministrul propagandei naziste, nota în jurnalul său: „Hitler admiră în special curajul grecilor.... A interzis bombardarea Atenei.... Îi pare rău că este obligat să lupte împotriva grecilor.... Dacă englezii nu s-ar fi instalat în Grecia, sub nicio formă nu i-ar fi ajutat pe italieni”.²¹

Cu toată rezistența eroică a grecilor și britanicilor, germanii cuceresc pe 9 aprilie Salonicul, iar pe 10 aprilie porturile din Tracia. Ca urmare a înaintării impetuoase a trupelor germane, în jur de 200 000 de persoane din Tracia și Macedonia se refugiază la Atena, unde se creează un climat de panică. În fața pericolului iminent, Cartierul General Britanic de la Cairo a hotărât, pe 14 aprilie, să-și retragă trupele din Grecia.

În perioada 14 - 21 aprilie, se constată o disensiune între guvernarea de la Atena și generalii care luptau pe fronturile din Nordul Greciei în privința măsurilor care trebuiau luate pentru a putea face față noii situații. La Atena, sub presiunea englezilor, regele, guvernul și conducerea armatei (generalul Alexandros Papagos) cereau armatei să continue lupta împotriva germanilor până la retragerea forțelor britanice, a guvernului și a regelui, în timp ce generalii greci din Grecia de Nord considerau că războiul trebuia să înceteze pentru a evita vărsarea inutilă de sânge, dar și pentru a împiedica eventualitatea ca soldații greci să fie luați prizonieri.

Situația era așa de dificilă și presiunea așa de mare la adresa premierului Alexandros Koryzis, încât acesta s-a sinucis, pe 18 aprilie, agravând și mai mult situația. Pe 21 aprilie, regele, în loc să formeze un guvern de uniune națională, l-a numit premier pe Emmanouil Tsouderos (1882 - 1956), fost Guvernator al Băncii Greciei, originar din insula Creta, spre care se vor îndrepta peste puțin. Pe 21 aprilie orașul Ioannina (nord-vestul Greciei) a fost cucerit de germani, încercuind, astfel, eroicele armate grecești care luptau încă în Albania. Pe frontul albanez schimbările sunt, cum era și normal, în defavoarea grecilor. Deși învingători, grecii sunt nevoiți să se retragă spre sud, în grabă, în dezordine, deci fără niciun plan, conducerea armatei fiind preocupată de problemele privind capitularea armatei grecești. Toți erau dezamăgiți, obosiți, nemulțumiți de generalii lor, dar trăiau cu speranța că într-o zi vor fi chemați la luptă împotriva ocupanților străini. Foarte mulți, în drumul spre casă, și-au ascuns armele sau le-au dat altora spre păstrare.

²⁰ Annivas Velliadis, *Κατοχή, Γερμανική πολιτική διοίκηση στην κατεχόμενη Ελλάδα, 1941-1944* (Ocupația, Administrația politică germană în Grecia ocupată, 1941-1944), Atena, Ed. Enalios, 2008, p. 17.

²¹ *Ibidem*, p. 21.